

14-11-2022 Advies Themanetwerk Jeugd en Gezin over inclusief onderwijs

“Veel kinderen zijn als paardenbloemen. Zo groeien in iedere grond en vinden overal voeding. Andere kinderen zijn als orchideeën; Ze floreren alleen met een heel specifieke voedingsbodem, temperatuur en vochtgehalte. We vragen te vaak aan onze orchideeën hoe we ze tot paardenbloemen kunnen maken. Dat zal nooit gebeuren. Verander de omgeving zodat orchideeën kunnen gedijen, dan groeien de paardenbloemen óók.”

De implementatie van inclusiever onderwijs gaat niet goed in Nederland. We kunnen het samenvatten met de woorden van Bert Wienen: “stop met de focus op dat individuele kind, verander de omgeving”. Op dit moment heeft het idee de overhand dat individuele kinderen het recht hebben op regulier onderwijs. Met als gevolg dat ouders (en scholen) op individueel niveau heel veel jeugdhulp aanvragen om kinderen een plek te kunnen blijven geven in het onderwijs. Het resultaat van het huidige beleid is dat we zowel vanuit het onderwijs als vanuit jeugdhulp individuele voorzieningen en te veel tijdelijke regelingen inzetten om kinderen op school te houden. En ondanks dat hebben we toch nog altijd veel jeugdigen die uitvallen in het onderwijs en leraren die gefrustreerd stoppen. We leren onze kinderen dat het aan hen ligt, dat zij niet ‘normaal’ zijn. Dat zij moeten veranderen, zodat ze beter passen in het systeem.

Als we spreken over ‘thuiszitters’ dan wordt er gekeken naar leerlingen die leerplichtig zijn en niet zijn ingeschreven op een school of wel zijn ingeschreven, maar langdurig verzuimen. Dit zijn er bij elkaar opgeteld jaarlijks zo’n 8 tot 12 duizend. Maar er zitten meer kinderen thuis dan het aantal “thuiszitters” dat we als zodanig definiëren omdat we kinderen met vrijstellingen, ziekte of die in instellingen verblijven niet meetellen. In werkelijkheid tellen we dus maar een fractie van de kinderen die geen onderwijs ontvangen mee als ‘thuiszitter’

Echt inclusief onderwijs betekent een verandering van omgeving

Het moet andersom: we moeten het bestaande onderwijs niet stutten en steunen met individuele voorzieningen maar de omgeving (het onderwijs zelf) veranderen. We moeten stoppen met het toevoegen van tijdelijke regelingen en het voortdurend plakken van pleisters op een systeem dat zelf niet inclusief is. We moeten gaan werken aan een echte transformatie van het onderwijs zelf.

Concrete adviezen vanuit het themanetwerk:

- Ontwikkel een nieuwe onderwijsvisie op de ontwikkeling van het kind. Daarbij moet niet het perspectief van de cognitieve ontwikkeling de overhand hebben, maar er moet balans zijn tussen het pedagogische perspectief, het sociaal emotionele perspectief en het perspectief van de cognitieve ontwikkeling. In deze nieuwe onderwijsvisie dient het maken van fouten gestimuleerd te worden, omdat het fundamenteel is om tot leren te komen. Niet de prestatie, maar het leren moet centraal komen te staan.
- Stuur aan op veel kleinere klassen in het regulier onderwijs met meer aandacht van de leerkracht voor individuele leerlingen. Biedt daarbij ook ruimte voor ‘specialistische’ klassen binnen de reguliere onderwijssetting.
- Creëer meer ruimte voor het pedagogisch perspectief in de klas en in de opleidingen voor leerkrachten.
- Garandeer een gezonde balans tussen rust en inspanning. Zorg voor voldoende vrije tijd en beperk de hoeveelheid tijd die jeugdigen in de middag en avond nog met schoolwerk bezig moeten zijn.
- Zorg bij alle nieuwe interventies dat zij geen voorzieningen of nieuwe onderwijssettingen aan het bestaande onderwijs toevoegen. Zorg dat zij bijdragen aan de transformatie van het onderwijs zelf.
- Transformeer het huidige toetsings- en normeringsstelsel naar een stelsel waarbij kinderen niet worden vergeleken met een norm of het gemiddelde. Bouw een systeem dat kinderen,

ouders en leerkrachten zicht geeft op de groei en ontwikkeling van het kind ten opzichte van zichzelf.

- Werk aan een nieuw beperkter regelstelsel, met echte ruimte. Daarbinnen kunnen onderwijsinstellingen die hun verantwoordelijkheid willen nemen (voor leerlingen die uitvallen of daarop een verhoogd risico lopen) dat ook daadwerkelijk doen.
- Geef scholen meer ruimte om leestijd in te zetten voor levensvaardigheden, talentontwikkeling en sociaal emotionele ontwikkeling.
- De ontwikkeling van kinderen is nu belegd bij verschillende ministeries. Dit leidt tot systemen die niet op elkaar zijn afgestemd en regelgeving die schuurt. Zorg voor samenhang, zodat jeugdhulp en onderwijs naadloos op elkaar aansluiten.
- Verplaats financiële middelen die nu worden ingezet voor individuele voorzieningen (vanuit de WLZ, Zorgverzekeringswet en de Jeugdwet) naar het (gespecialiseerd) onderwijs. Organiseer voorzieningen die nu vanuit de Jeugdwet worden geboden binnen het onderwijs zelf. Ontwikkel voor aanbod dat zich op het grensvlak tussen jeugdhulp en onderwijs begeeft eenvoudige en bureaucratiearme OnderwijsZorgArrangementen.

In de tussentijd

Een transformatie als deze duurt voor het regulier onderwijs nog jaren. Dat vraagt ook om aandacht voor de korte termijn.

- Zorg allereerst dat alle kinderen die onderwijs kunnen volgen dit ook krijgen. De kennis vanuit het gespecialiseerd onderwijs is hard nodig voor veel kinderen die nu thuiszitten en helemaal geen onderwijs volgen. Met de druk op inclusief onderwijs is het idee dat gespecialiseerd onderwijs niet mag groeien of zelfs moet krimpen. Maar als deze sector op de korte termijn groeit doordat al onze thuiszitters weer naar school gaan is dat fantastisch nieuws. Voor de kinderen, voor ouders en voor gemeenten. Veel thuiszitters maken gebruik van dagbestedingsvoorzieningen (zoals zorgboerderijen) die hen weliswaar een fijne dag bieden, maar weinig bijdragen aan de terugkeer naar de school. Bovendien kosten deze voorzieningen veel geld.
- Werk aan perverse financiële prikkels, zoals:
  - Het feit dat het winstgevend is voor de dagbesteding of zorgboerderij om kinderen niet te laten terugvloeien naar het onderwijs.
  - Het feit dat het financieel onaantrekkelijk is voor scholen om te werken aan het opheffen van een onderwijsvrijstelling voor leerlingen met complexe problematiek.
  - Het feit dat aan jeugdhulp voor de scholen geen kosten verbonden zijn en aan hulp vanuit passend onderwijs wel. Dit is een stimulans om ouders naar jeugdhulp te verwijzen.
- Voor alle onderwijsgebouwen die nu in de maak zijn moet rekening worden gehouden met de toekomst. De modelverordening onderwijs van de VNG moet rekening houden met inclusiever onderwijs waarin binnen het regulier onderwijs letterlijk ruimte is voor alle kinderen, het kind met de rolstoel en het kind dat een stilleruimte nodig heeft of het kind dat beter leert in een kleine groep.
- Ondertussen moeten leerlingen die nu een vrijstelling hebben of thuiszitten, onderwijs krijgen dat bij hen past. Dat is bij lange na dus nog niet het huidige regulier onderwijs. Als we hen een kleinere setting bieden met een leerkracht en fulltime pedagogische begeleiding dan zal dit nog altijd betaalbaarder zijn dan de intensieve individuele begeleiding die zij nu in veel gevallen krijgen. Ook digitaal thuisonderwijs moet heel snel een serieuze optie worden voor deze leerlingen, waar dit nu niet het geval is. Daarbij moeten scholen de ruimte en financiële middelen krijgen om deze leerlingen op creatieve manieren betrokken te houden bij hun klasgenoten. Daarbij is het dus van belang dat leerlingen niet te snel worden uitgeschreven en dat privacyregels de scholen niet beperken om contact te houden met een leerling op afstand.

Er zijn experimenteerregelingen aangekondigd om inclusievere onderwijssettingen te realiseren. Maar onderwijsinstellingen die al een visie en ervaring hebben op dit vlak kiezen ervoor zich hierbij niet in te schrijven omdat de experimenteerregeling ze juist blootstelt aan extra bureaucratie. Schoolbesturen die dit (nu buiten de wetgeving om) willen organiseren zien de inhoudelijke noodzaak voor kinderen en besluiten het gewoon te gaan doen. Desnoods zonder een regeling. We lopen het risico dat de meest kansrijke experimenten niet zullen meedoen met de experimenteerregeling en hun resultaten dus ook niet zullen meewegen in het onderzoek dat hieraan gekoppeld wordt. Er dreigt een werkelijkheid te ontstaan waarbij de overheid complexiteit blijft toevoegen en schoolbesturen gewoon gaan doen wat nodig is (en daarbij de wet negeren).

Wetswijzigingen en experimenteerregelingen als pleisters

Op dit moment wordt er gewerkt aan een groot aantal losse interventies en onderzoeken binnen het onderwijs of in het 'grijze gebied' tussen onderwijs en zorg. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Symbiose regeling regulier – speciaal onderwijs
- Onderzoek Zorg in Onderwijstijd
- Experiment WLZ zorg in onderwijstijd
- Experimenteerregeling OnderwijsZorgArrangementen
- Mogelijke wetswijziging rondom afstandsonderwijs
- Regelingen voor leerlingen met ernstige meervoudige beperkingen (EMB)
- Regeling "Wel In Ontwikkeling" om onderwijs te faciliteren aan kinderen met een vrijstelling.
- Mogelijke Wetswijziging rondom de aanpak van verzuim
- Mogelijke wetswijziging rondom vrijstelling 5a waarin de betrokkenheid van een medisch professional en het samenwerkingsverband wordt geregeld bij het opheffen of aanvragen van een onderwijsvrijstelling.

Hoewel deze verschillende interventies en onderzoeken stuk voor stuk zinvolle ontwikkelingen beogen, ontbreekt het aan samenhang. Bovendien wordt er te veel gestuurd op het toevoegen van aanbod en regelgeving aan een bestaand systeem. Dit helpt het huidige onderwijssysteem niet om te transformeren, maar voegt juist complexiteit en bureaucratie toe.